

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

14e jaargang, nr. 45
lente 2005

?

?

?

Inhoud

Wat moeten we weten en wat moeten we doen?	3
Naar een verantwoord eigentijds beheer: fris en doeltreffend	4
Algemene ledenvergadering	11
Telemetrisch onderzoek: reeën vangen in het Amsterdams Duinwatergebied	12
Oproep	18
Haal (véél) meer uit uw zweethondenlijst	19
Een landelijke datastroom?	
De databank is de rechtvaardiging van ons handelen	20
Het ree als prooi (1)	22

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer
van de Vereniging Het Reewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar

Redactie:

D.J. Buijtendorp - Eindredacteur
G.J. Spek - Redactielid
C.F. Schoon - Redactielid
H.M. Dorenbosch - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

W.R.J. Neutel	voorzitter (2002)
J. van de Waardt	secretaris (2000)
R.A.N. van Heek	penningmeester (2000)
H.M. Dorenbosch	lid DB (2003)
J.A.H.M. Meesters	lid DB (2003)
H. Hoek	lid DB (2004)
C. van Geel	lid (2004)
H.H. Vlietstra	lid (2003)
J.H. Bakker	lid (1996)
H. Robaard	lid (2002)
A. ten Oever	lid (2000)
W.A.P. Remijnse	lid (2000)
Dr A.P.M. Rutten	lid (1993)
J.M. Seroo	lid (1985)
G.A. Schiller	lid (2002)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
Prof. Dr. J.L. van Haften - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat:

J. van de Waardt,
Kamillelaan 11,
3925 RG Scherpenzeel.
tel: 033-4691797
fax: 033-4691797
E-mail: info@reewild.nl
www.reewild.nl

Ledenadministratie:

R.A.N. van Heek
Cuneraweg 424
3911 RW Rhenen
tel: 0318-553958
E-mail: heek@planet.nl

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink, Lhee 96,
7991 PK Dwingeloo. tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek, Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo. tel: 0547-292228

Vormgeving:

Graphic Promotions, Leusden.

Druk:

PlantijnCasparie Utrecht.

Lithografie:

Van Zijl prepress, Utrecht.

Contributie: € 30 per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Rhenen.

'Capreolus' is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor 'Capreolus' voor:

nr. 45: 15 januari 2005, nr. 46: 15 april 2005,
nr. 47: 15 juli 2005, nr. 48: 1 oktober 2005.

zenden aan redactie van Capreolus:
Rijksstraatweg 46, 3631 AD Nieuwersluis
djb.groen-grijs@planet.nl

Foto voorpagina: J. Huttinga

Overname van artikelen is toegestaan
mits de bron wordt vermeld.

Wat moeten we weten en wat moeten we doen

Foto: J. Huttinga

Met wij bedoel ik niet de redactie van Capreolus maar alle uitvoerders van het reewildbeheer. In de volksmond heten die nog steeds de jagers en zo mag het wat mij betreft ook blijven. Jagen, jacht en het doodschieten van dieren zijn beladen woorden. Niet voor ons maar voor politieke en andere natuur- en milieugroeperingen die een andere kijk hebben op natuurbeheer in het algemeen en faunabeheer in het bijzonder. Zij hebben meningen en dragen die uit, ze belijden het zowaar. Een belijdenis die veelal gestoeld is op emoties, politieke dogma's en het misplaatst afzetten tegen het "elitair" geachte jagen. Ze zijn niet bij machte een gefundeerd verhaal uit te dragen, het ontbreekt hen gewoon aan de kennis, zeker aan praktische kennis. Een goed beheer van het reewild is niet te regelen van achter het bureau of aan de tap met gelijkgestemde "idealisten". Nee zeker niet! Het kan alleen maar uitgevoerd worden door mensen die met beide voeten in de klei of in het bos staan. Mannen en vrouwen die weten wat ze doen en waarom ze het doen: professionals.

Professionalisme is wat van ons wordt gevraagd, de gemeenschap wil gewoon weten wat we doen, waarom we het doen en wat er het nut van is. Professionalisme wordt geëist in een planmatig beheer en in de uitvoering daarvan. Dat is een maatschappelijke verantwoordelijkheid en daar kunnen we niet omheen. "Zo hebben we het altijd gedaan", en verder het obligate verhaal "er moeten nu eenmaal een aantal beesten uit om de stand gezond te houden", is aanvechtbaar en behoorlijk arbitrair en dus niet professioneel.

Professionalisme wordt ons toegedicht wanneer de beheerplannen degelijk zijn opgesteld, de gegevens maximaal correct zijn en de hele beheerzaak controleerbaar is en er verantwoording over wordt afgelegd.

Aan gegevens ontbreekt het ons nog. Er zijn deeltjes van Nederland door jagers en WBE's uitstekend in kaart gebracht. Daar weten ze alles over de terreinen, de draagkracht van die terreinen, het gemiddelde percentage aanwas, het afschot naar plaats en tijd en het aandeel valwild door verkeer en andere oorzaken. Maar jammer genoeg zijn het maar deeltjes van Nederland, een landelijk overzicht is er niet. En dat moet er wel komen en snel. Het komt er ook, de Vereniging maakt zich er sterk voor. Het initiatief is genomen en aan de implementatie wordt gewerkt. Een landelijke databank. Een bron die ons en iedereen die er belang bij heeft alles verteld over die voorjaarsstanden, de aanwas, afschot, valwild en welzijn tot op het lokale jachtveldniveau. Een bron waar na enkele jaren trends van zijn af te lezen en effecten van seizoensinvloeden zichtbaar worden. Waarmee voorspellingen zijn te maken en waarmee we kunnen sturen, landelijk, regionaal en lokaal. Een facilitair systeem voor jagers, WBE's en FBE's. Een systeem waar we echt wat aan hebben, iedereen ook de niet jagers. Kortom een maatschappelijk geaccepteerd systeem.

In het hoofdartikel van dit nummer wordt weer duidelijk dat een beheermodel voor het reewild of het nu het model van Van Haaften, Poutsma, Smit, de Achterhoek of Rik Schoon is, zijn kracht verliest door het gebrek aan goede gegevens. Geen van de modellen kan zonder input van data. Juiste data! Daar draait alles om en dat is onze verantwoordelijkheid. Hebben we de data en brengen we het beheer controleerbaar in de praktijk dan zijn we op weg naar puur professionalisme. Dat moeten we doen en dat moet iedereen weten.

Donald Buijtendorp

Naar een verantwoord eigentijds

Door Rik Schoon

Aan het begin van de 20e eeuw is in Nederland de eerste voorzichtige aftrap gedaan om het grofwild planmatig te gaan beheren. Voor die tijd was er sprake van 'eenvoudig oogsten' zoals dat met het reewild in bijvoorbeeld grote delen van Scandinavië nu nog steeds gebeurt. Om planmatig te kunnen beheren is het nodig om de effecten van het voorgenomen beheer te kunnen voorspellen. Daar de ecologische kennis van pakweg 100 jaar geleden zeer beperkt was en computers nog niet bestonden om zware modellen te berekenen, is destijds het gedrag van de populatie in eenvoudige rekenschema's weergegeven. Eigenlijk bleef het bij een summiere berekening van de bruto aanwas op basis van de hoeveelheid geteld vrouwelijk wild. Enkele decennia geleden is de stofkam nog eens door de toenmalig modellen gehaald en heeft met name onze nestor Jan van Haften zorg gedragen voor een broodnodige modernisering van het beheer. De naar hem genoemde methode heeft zijn sporen meer dan verdiend in een tijdperk dat de PC nog nauwelijks zijn intrede had gedaan. De door hem ontwikkelde methode was eenvoudig in gebruik, begrijpelijk en eigenlijk door iedereen van goede wil uit te voeren. Zonder Jan van Haften tekort te doen, stel ik in onderstaand artikel een model voor dat, nu we bijna allemaal beschikken over een PC, meer recht doet aan de dynamiek van populaties. En u zult zien, daar is ook de methode Van Haften nog steeds bij te gebruiken. In dit model wordt Van Haftens model gebruikt om de maatschappelijke draagkracht te berekenen. In wezen kan ieder ander model worden toegepast, zoals bijvoorbeeld het model van Joop Poutsma.

Het voorgestelde model is ondanks de inzet van wiskundige formules en de rekenkracht van de PC, géén wetenschappelijk model waarmee we populaties tot ver achter de spreekwoordelijke komma kunnen modelleren of berekenen. Dat is voor ons beheerders ook niet nodig, want waar het ons eigenlijk om gaat is om met behulp van de beschikbare gegevens uit de tellingen betere voorspellingen te kunnen doen dan met de gangbare modellen. Het model is dus een beheermodel en niet, zoals sommigen mensen stellig verkondigen, een wetenschappelijk model.

Het model is niet door mij bedacht, maar kan gevonden worden in alle standaardwerken die over populatie-ecologie gaan. Het is niet het enige model dat populatiedynamiek incorporeert, maar het is wel een model van een frisse en doeltreffende eenvoud. In Engelstalige werken staat het model bekend als 'logistic equation'; wat ik maar even heb vertaald als het 'logistisch model'.

Foto: J. Huttinga

beheer: fris en doeltreffend

Hoe werkt het?

Om uit te leggen hoe het model werkt, neem ik u aan de hand van een fictief voorbeeld mee.

Stel je het hypothetische geval voor dat we beginnen met een reepopulatie van 5 mannetjes en 5 vrouwtjes. En dat die beestjes leven in een voor hen gunstig biotoop en zij tot voortplanting komen. We veronderstellen nu dat deze 10 dieren allemaal aan de voortplanting deelnemen, en dat ieder vrouwtje één jong krijgt. Het **bruto** aanwaspercentage voor de gehele populatie is dan 50%; op een populatie van 10 dieren verwacht je immers dat er minstens 5 jongen op de wereld worden gezet. Daarentegen verdwijnen er ook weer dieren uit de populatie door emigratie en sterfte. Laten we zeggen dat dat 10% van de getelde populatie is. Dan resteert een **netto** aanwaspercentage van $50\% - 10\% = 40\%$. Dus na verloop van een heel seizoen komen er $0,4 \times 10 = 4$ dieren bij. De voorjaarspopulatie is dus gegroeid van 10 naar 14 dieren.

Tot zover komt dit nog overeen met de verschillende beheersmodellen die we tot nu toe hebben gehanteerd in Nederland. Echter, als je dit percentage als onvoldongen feit accepteert, dan zie je, ongeacht welk netto-groeipercentage je hanteert, dat de populatie binnen de kortste keren explodeert en tot ongekende groottes groeit. Een dergelijke explosieve groei die steeds sneller gaat wordt een

exponentiële groei genoemd. Binnen 25 jaar zou je met ons gebruikte voorbeeld een populatie dieren hebben die 45.000 dieren groot is!

Maar iedereen snapt wel, of heeft op z'n minst een onderbuikgevoel, dat onze voorbeeldpopulatie niet tot in de eeuwigheid door blijft groeien. Op een gegeven moment groeit de populatie tegen een denkbeeldig

plafond en zal de populatie niet verder kunnen groeien. We hebben nog niets berekend. Pas later zal blijken dat het denkbeeldige plafond een gewoon te berekenen gegeven is. Dat denkbeeldige plafond kan overigens door allerlei factoren worden gevormd: tekorten aan voedsel, ruimte, schuilplaatsen, etc. etc.

Bereikt een populatie na verloop van tijd zijn eigen plafond dan vlakt de groei af en gaat de netto-aanwas naar 0. Het bovenstaande grafiekje krijgt dan de vorm van de letter S; met een mooi woord heet dat dan een sigmoïdale curve. Het onderstaande grafiekje met zo'n mooie sigmoïdale curve is van een bestaande WBE en geeft de te verwachten ontwikkeling weer van de populatie reewild in het beheergebied van die WBE. Omwille van de privacy heb ik het gebied maar gemakshalve 'Voorbeeldbos' genoemd. Het betreft hier een gewoon voorbeeld uit de praktijk in een niet echt bijzonder gebied. Het gebied bestaat uit bos en agrarisch land, en wordt doorsneden door een aantal kleinere en grotere wegen.

ontwikkeling van de populatie; netto-groei 40%

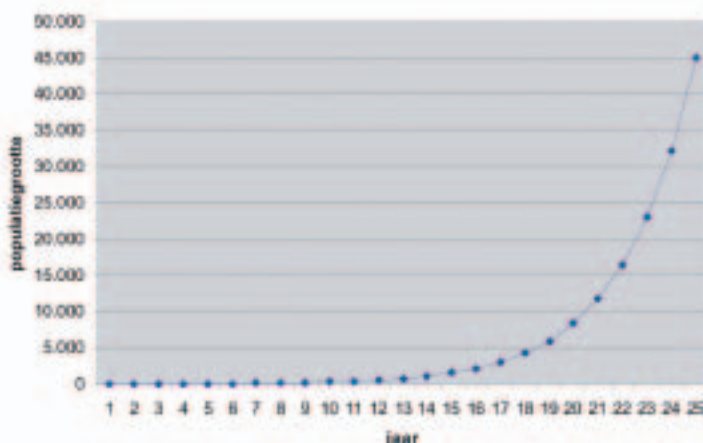

Foto: S. de Vries

De letter N op de verticale- of Y-as staat voor 'populatiegrootte': d.i. de hoeveelheid dieren binnen de beschouwde populatie. De populatie in het 'Voorbeeldbos' zal zich dus, naar de berekening aangeeft op termijn stabiliseren op 125 dieren. Op dat moment groeit de populatie niet meer en is de netto-aanwas 0.

Een netto-aanwas van 0 betekent níet dat er geen jongen meer worden geboren, het betekent dat er net zoveel dieren verdwijnen als er bijkomen! Er is dus sprake van een dynamisch evenwicht tussen groei en krimp. Dergelijke voorbeelden zijn overigens legio te vinden in zowel het buitenland als Nederland, variërend van vogels, insecten, bacteriën tot grotere hoefdieren aan toe. Die geschetste evenwichtssituatie, dus dat denkbeeldige plafond, wordt de ecologische draagkracht genoemd, ook wel aangeduid met de hoofdletter K.

De term $K = 3500$ betekent bijvoorbeeld dat de draagkracht voor een specifieke situatie 3500 dieren bedraagt. In het Voorbeeldbos ligt de ecologische draagkracht volgens berekening op circa 125 dieren voor de hele WBE. Of dit nu het absolute aantal reewild weergeeft is in dit eerste artikel even niet van belang. Het gaat er nu alleen om, om u het model uit te leggen.

Voor het 'Voorbeeldbos' kunnen we dus stellen dat $K = 125$.

Onder invloed van allerlei interne en externe factoren (gunstig voorjaar, weinig predatie, veel voedsel) zul je in de praktijk zien dat er sprake is van schommelingen rond de draagkracht. Als alles meezit zitten er meer dieren, zit het een jaar tegen dan zijn het minder dieren. Een dergelijke schommeling zien we bijvoorbeeld in Zuid-Kennemerland

Grosso modo kan gesteld worden dat het mogelijk is om een gemiddelde draagkracht te berekenen, met plussen in gunstige tijden en minnen in slechte tijden.

Voor Zuid-Kennemerland is de waarde van K dus een ruime 1000 stuks reewild.

Dergelijke groeicurven kun je maken als je voldoende meetgegevens van goede kwaliteit hebt: de telgegevens van de populatie in de aprilmaand voor een flink aantal jaren is voldoende om dergelijk groeicurven te maken. En net als met zoveel dingen geldt ook hier dat, des te meer waarnemingen je hebt, de groeivoorspelling steeds betrouwbaarder zal zijn.

Foto: J. Huttinga

Reeën tellen is niet nutteloos

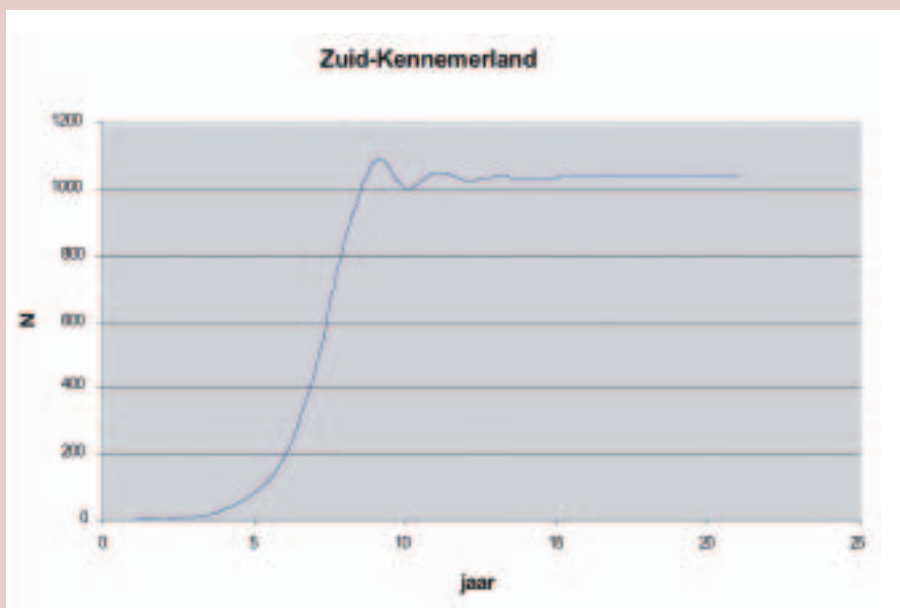
Ongeacht alle onvoorspelbare factoren en invloeden is het dus mogelijk om aan de hand van voldoende betrouwbare telgegevens de ecologische draagkracht te berekenen. Máár, lees de vorige zin nog maar eens goed: het kan alléén bij voldoende betrouwbare gegevens. Betrouwbaar in de zin dat u altijd op dezelfde gestandaardiseerde methode heeft geteld en die waarnemingen ook naar tijd en plaats heeft vastgelegd, en voldoende betekent (ik roep dit maar even als ervarings-

getal) minimaal 6 opeenvolgende teljaren! Natuurlijk zegt u, "dat doen we als reewild-beheerders toch al jaren"? Nou,... ik moet u hierin teleurstellen. Ik kom vaker tegen dan mij lief is dat de populatie van achter de keukentafel wordt geschat. Dat tellingen niet worden gedaan omdat het niet uitkomt en dat er mensen zijn die zeggen dat je ze toch niet kunt tellen. Ze zeggen dus dat tellen een nutteloze zaak is. Het eerste beweer ik ook: reeën laten zich in absolute zin ook niet tellen! Het tweede, waarde lezer, beweer ik daarentegen dus weer niet! Tot mijn verba-

zing kom ik zelfs WBE's tegen die helemaal niet tellen maar wel structureel afschot plegen. Nog los van de goedwillende WBE's die wel tellen, maar dat vervolgens doen op een manier waar je niets aan hebt. Enfin, over de zin en onzin van tellen wil ik later nog wel eens schrijven.

Terug naar het 'Voorbeeldbos'. We hebben met de aanwezige telgegevens berekend wat de ecologische draagkracht is: $K = 125$. Dat betekent dat bij de huidige milieuomstandigheden, het gebied een populatie van 125 dieren zal kunnen bergen. En wellicht ten overvloede, deze populatie kent op draagkrachtniveau nog steeds geboortes, maar het aantal geboortes (de bruto-aanwas) wordt teniet gedaan door het aantal sterftes en eventuele emigranten, zodat per saldo de netto-aanwas nul bedraagt. Dit noemen we een dynamisch evenwicht!

Omdat we nu weten hoe deze populatie modelmatig reageert, is het mogelijk om uit de S-vormige groeicurve, een aanwascurve te construeren. Zonder al te veel op de details in te gaan hoe zo'n aanwascurve tot stand komt, zal ik uitleggen wat je daar nu mee kunt. Een aanwascurve laat zien welke netto-aanwas bij een bepaalde populatiegrootte hoort. Er ontstaat dus een grafiek aan de hand waarvan je bij iedere populatie-

grootte die je wenst, af kunt lezen hoe groot de aanwas is die daar bij hoort. En dat is natuurlijk makkelijk, want als we weten welke populatiegrootte we nastreven, hoeven we alleen maar het verschil in grootte tussen de getelde populatie en de streefpopulatie uit te rekenen (hoeveel heb ik er geteld minus wat ik wil hebben aan hoeveelheid reeën), en moeten we de aanwas van de populatie die we in april hebben geteld, daar bij op tellen. Het aldus verkregen getal is je afschot voor het eerste jaar. Dus in formule:

Note: in een volgend artikel zal ik ingaan op de methodiek om de aanwascurve te berekenen.

(Getelde populatie – streefpopulatie) + aanwas van de getelde populatie = afschot in het eerste jaar

Het afschot in de jaren daarna bepaal je door in de aanwas curve af te lezen hoe groot de netto-aanwas is die bij die specifieke populatiegrootte hoort.

De netto-aanwas afgelezen uit de aanwas-curve = afschot in de jaren volgend op het eerste jaar

Ik kan me voorstellen dat het u nu gaat duizelen. Daarom geef ik u weer een praktijkvoorbeeld uit het 'Voorbeeldbos'.

In het 'Voorbeeldbos' is aan het begin van de nieuwe beheerperiode vastgesteld dat de

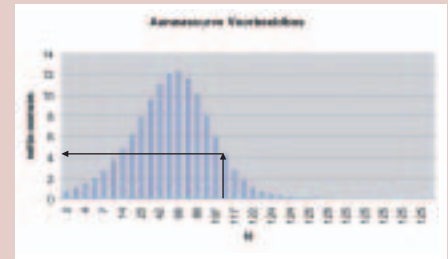
populatie 114 dieren groot is. In dit specifieke geval aan de hand van een jaarrondtelling. Ook is door middel van de methode Van Haaften vastgesteld dat de maatschappelijke draagkracht in het Voorbeeldbos 79 dieren groot is. De volgende zaken zijn dus bekend:

- De ecologische draagkracht (dat wat er kan zitten) $K = 125$ stuks reewild.
- De getelde populatie is 114 dieren
- De maatschappelijke draagkracht (dat wat we willen dat er zit; oftewel de streefpopulatie) = 79 stuks reewild.

Dat betekent dat er in het eerste jaar een afschot moet worden gepleegd van $114 - 79$ dieren = 35 dieren. Daar moet dan nog wel de aanwas van 114 dieren bijgeteld worden! En die vinden we in de aanwas curve.

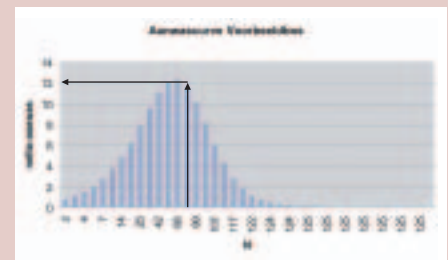

Met enige goede wil, de afbeeldingen zijn immers in ons lijfblad wat kleiner afgedrukt dan in de veldpraktijk gebruikelijk, ziet u dat als u op de x-as $N = 114$ opzoekt, u op de y-as uitkomt op een netto-aanwas van circa 4 stuks.

Het afschot bedraagt dus voor het eerste jaar $35 + 4 = 39$ stuks dieren.

Voor de jaren daarna bedraagt het afschot dan de aanwas die bij streefpopulatie grootte van 79 dieren hoort. Nogmaals opgezocht in de aanwascurve kom je dan op een afschot van 12 stuks dieren.

In dit geval zal dus in het eerste jaar van de nieuwe beheersperiode een afschot moeten worden gepleegd van 39 stuks dieren om de populatie op de streefgrootte (=het gewenste aantal) te brengen, gevolgd door een afschot van de berekende aanwas uit de aanwascurve van de streefpopulatie.

	T=1	T=2	T=3	T=4	T=5	T=6
geschat	114	79	79	79	79	79
aanwas	4	12	12	12	12	12
afschot	39	12	12	12	12	12
rest	79	79	79	79	79	79

Een dergelijk aanwascurve wordt ook wel aangeduid met de engelse term 'sustainable yield curve', oftewel: een duurzame oogst curve. Het aldus verkregen afschotquotum is namelijk duurzaam in die zin dat alleen het 'overschot' van de populatie wordt geoogst, en de streefpopulatie zelf geen geweld wordt aangedaan en tot in lengte der dagen zo kan worden "afgeroomd". Als u de aanwascurve kritisch heeft bekeken dan zal u zijn opgevalen dat de grootste aanwas (de top van de 'bult') niet staat bij de grootst mogelijke populatie. Daar is de aanwas namelijk 0! En dat komt doordat het aantal geboorten in evenwicht is met het aantal sterftes en/of wegtrekkende migranten. Dat is dan ook de ecologische draagkracht.

De aanwas is theoretisch op zijn hoogtepunt als de populatie op de helft van de ecologische draagkracht zit. Op dat moment is er sprake van een maximale aanwas die in mooi engels de 'maximum sustainable yield' wordt genoemd: de maximaal duurzaam te oogsten hoeveelheid dieren. De netto-aanwas is derhalve dichtheidsafhankelijk. Eerst neemt bij een groeiende populatie de netto-aanwas toe en naar mate de groei verder toeneemt, neemt de netto-aanwas af tot 0 bij de ecologische draagkracht.

PDCA-cyclus

Uiteraard is een populatie een heel dynamisch geheel van individuele dieren die als geheel meer of minder sterk op hun leefmilieu reageren. Van een gegarandeerde voorspelbare groei volgens enig model zal dus geen sprake zijn. Modellen zijn slechts een simpele weergave van iets heel complex. Dat betekent dat we over de beheerperiode goed in de gaten moeten houden hoe de populatie reageert op het daadwerkelijk uitgevoerde beheer. Dat betekent dus toch weer inventariseren en noteren, om vervolgens na te gaan of het beheerdoel is bereikt. Afhankelijk van het feit of we al dan niet het beoogde doel halen, moet het beheer en/of het beheerdoel worden aangepast. We hebben onszelf namelijk een doel gesteld en op basis daarvan een aanpak geformuleerd. In dit geval bestaat die

aanpak uit een afschotquotum voor de duur van een aantal jaren. Omdat ieder model een slechte weergave is van de werkelijkheid moeten we wel toetsen of we met onze aanpak het beoogde resultaat behalen. Heb ik bijvoorbeeld na de beheerperiode mijn afschot gehaald en heeft dat ertoe geleid dat ik minder schade heb, minder verkeersgevaarlijke situaties en dierenwelzijn minder in het geding komt, dan zijn we op de goede weg. We kunnen de volgende beheerperiode door op de zelfde manier. Maar wordt het doel niet of ten dele gehaald, dan zullen we bekijken of we de aanpak moeten wijzigen of aanpassen teneinde het doel wél te halen.

Een dergelijk terugkoppeling van zaken wordt de Plan, Do, Check, Act cyclus genoemd. Kortweg de PDCA-cyclus. Allereerst plant u (Plan), dan voert u uit volgens de planning (Do), dan kijkt u of u datgene behaalt wat u bij het plannen hebt bedacht (Check), om vervolgens aan de hand daarvan al dan niet de planning bij te stellen (Act). Feit is nu alleen nog dat de verschillende provincies hun schroom kwijt moeten om de beheerder die vrijheid in handelen ook toe te staan.

Samenvattend

In de voorgaande stappen hebben we het volgende gedaan:

- we gebruiken de bij de WBE aanwezige

populatiegegevens om de ecologische draagkracht te berekenen,

- berekenen zo ook de netto-aanwas die, zoals u nu weet, voor iedere dichtheid verschilt,
- bepalen de maatschappelijke draagkracht, en
- bepalen uiteindelijk met bovenstaande gegevens het benodigde afschot.

In dit hele verhaal zult u wellicht de vertrouwde termen missen waarmee we zijn opgegroeid; oogstbokken, slechte stukken, gewegewichten, gewevormen en andere subjectieve criteria die wij als mens op een ree projecteren. Dat klopt, u kunt er mijn verhaal nog eens op na slaan, maar u zult tevergeefs zoeken naar deze termen. Het belangrijkste is namelijk dat u de aantallen haalt. Bij populatiebeheer in het algemeen geldt inderdaad het credo 'Zahl vor Wahl'. Hoe en op welke manier u dat wilt doen vind ik in deze niet interessant. Geloof u mij op mijn woord: het is mij om het even of u nu een spitsier of een zesender schiet. De enige voorwaarde die kan worden gesteld is dat u uw bestandreductie doorvoert met inachtneming van de huidige geslachtverhouding en leeftijdsopbouw. *Die houdt u in stand, en hoe u dat met al dan niet door u zelf opgelegde 'handicaps' tracht te bereiken is úw zaak!*

Foto: J.W. de Lange

Foto: J. Huttinga

Natuurlijk ruimte voor groen

Eelerwoude adviseert en ondersteunt eigenaren, beheerders en bestuurders in het landelijk- en stedelijk gebied bij het ontwikkelen, inrichten en beheren van een duurzame leefomgeving. Onze ingenieurs en rentmeesters leveren maatwerk en geven groen natuurlijk de ruimte. Zo leveren wij een bijdrage aan een mooi en leefbaar Nederland.

Eelerwoude
Natuurlijk ruimte voor groen

Mossendamsdwarweg 3, 7472 DB Goor Venekoterweg 56, 8431 HH Oosterwolde (FR)
Telefoon: (0547) 26 35 15 Telefoon: (0516) 52 30 62

www.eelerwoude.nl

Het Bestuur van de Vereniging “Het Reewild”

nodigt u uit tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering op
zaterdag 23 april 2005
in Hotel Bakker te Vorden.

Ontvangst vanaf 13.30 uur
Aanvang vergadering: 14.00 uur

Agenda

1. Opening. 2. Ingekomen stukken en mededelingen. 3. Goedkeuring notulen Algemene Ledenvergadering 24 april 2004. 4. A. Jaarverslagen 2004: 1. bestuursverslag. 2. penningmeester. B. Verslag kascommissie. 5. Benoeming nieuwe kascommissie .De kascommissie bestaat thans uit de heren: M. Reinders, R. van Eck en R. Jacobs. Aftredend is de heer M. Reinders.	6. Begroting 2005. 7. Vaststellen: A. contributie 2006 B. retributie regio's. 8. Bestuursverkiezing:
Aftredend en herkiesbaar is secretaris J. van de Waerdt. 9. Activiteiten lopend en eventueel komend verenigingsjaar. 10. Wat verder ter tafel komt 11. Rondvraag. 12. Sluiting. |
|--|--|

ATTENTIE

Op verzoek worden de notulen van de ALV van 24 april 2004, bestuursverslag en jaarverslag penningmeester vooraf toegezonden.

Het bestuur verzoekt leden die een vraag hebben voor de rondvraag deze, indien mogelijk, vooraf schriftelijk kenbaar te maken aan het secretariaat zodat adequaat kan worden gereageerd.

Scherpenzeel, Namens het bestuur,
Jaap van de Waerdt secretaris.

Foto: J. Huttinga

Telemetrisch onderzoek: reeën vangen in het Amsterdams

Donald Buijtdorp

Donderdagochtend 6 januari 2005 komt een massale groep mensen bij elkaar. De faunabeheerders van het duinwaterleiding gebied en ervaren faunabeheerders elders uit het land. Vooral de faunaprofessionals van de Veluwe zijn sterk vertegenwoordigd. De groep gaat reeën vangen. Niet om die mooie dieren na het vangen in een hok te stoppen of naar een dierentuin te brengen maar om ze een zender om de hals te hangen. De zender geeft het onderzoeksteam van het Amsterdamse duinwaterleiding-gebied constante informatie waar het ree zich ophoudt, wanneer het in rust is, wanneer het eet, kortom hoe het dier leeft en zich gedraagt in zijn eigen leefomgeving. Nou klinkt reeën vangen heel simpel, maar dat is het niet. Aan zo'n dag, en ze doen het twee dagen, gaat een gigantische organisatie vooraf. De vanggebieden worden in kaart gebracht, de netten moeten worden uitgezet, de zenders klaargemaakt en er is een strak draaiboek over de procedures tijdens het vangen. Een vanggebied is vaak een kilometer lang en heeft een breedte van 500 meter. Bedenk dat daar 3 kilometer netten omheen gezet dienen te worden. Zet het maar even neer en haal het na de vangactie (drift) weer weg om het vervolgens weer op te zetten rond het volgende vanggebied. Het is bijna een logistieke militaire operatie. Niets mag er fout gaan, alles is van te voren bedacht, getimed en in het draaiboek gezet. 3 Driften per dag worden gedaan. De bedoeling is zoveel mogelijk reeën en ook damherten in de netten te vangen en van een zender te voorzien of een oude zender te vervangen. Een stuk of twintig drijvers kruipen onder het net door en lopen langzaam het vak uit. Rond het vak liggen even zoveel vangers gewapend met zender tot een ree of dam in het net loopt. Gebeurt dat dan sprint de vanger erheen, legt een doek over de ogen van het dier om het rustig te houden, hangt de zender om, bevrijdt het dier uit het net en stuurt het weer de vrijheid tegemoet. Dit spelletje is geen amateurswerk, ervaring moet je erin hebben, het moet snel en efficiënt gebeuren om het dier zo weinig mogelijk stress te bezorgen. Vandaar dat voor dit werk de medewerking wordt gevraagd van ervaren faunabeheerders.

Het dier heeft nu een zender om, elke zender heeft een nummer. Het onderzoeksteam kan het dier 24 uur per dag peilen. Daar het nummer van de zender ook visueel is waar te nemen kunnen de faunabeheerders van het gebied ook het specifieke dier volgen en observeren. Beide gegevens worden in databanken opgeslagen. En met name gaat het om gegevens te verzamelen over het leefpatroon van dat bewuste dier. Waar is zijn of haar territorium, is dat territorium in de zomer anders dan in de winter, hoe is de reproductie van het dier (indien het een geit is). En de gezenderde dieren leggen de basis voor een veel nauwkeurigere populatieregistratie (aantallen), middels de zogenaamde 'capture-mark-recapture' methodiek.

Capture-Mark-Recapture

Een voorbeeld. Stel je hebt 50 dieren gemerkt (van zender voorzien) en tijdens een telling zie je er maar 25. Je hebt er dan kennelijk 50% gemist. De methode leert dat dit percentage niet alleen voor de gemerkte dieren geldt, maar ook voor de niet gemerkte dieren. Zo kun je dus vrij nauwkeurig de werkelijke populatie dieren uitrekenen. Hoe meer gemerkte dieren en meer tellingen (recapture), hoe nauwkeuriger de totale populatieberekening.

Duinwaterleiding gebied

Tumult in het Amsterdamse duinwaterleiding gebied

1997 gebiedt het gemeentebestuur van Amsterdam onmiddellijk te stoppen met de beheerjacht in hun duinwaterleiding gebied. Het draagvlak bij burger en politiek zou volledig ontbreken, de professionele beheerders doen het toch alleen maar voor hun plezier en ze spekken de kas van de plaatselijke poeliers. Anti jacht lobbyisten bewerken het gemeentebestuur en laten het bestuur roepen dat de natuur het best zelf wel kan regelen. De beheerjacht moet maar verboden worden.

U kunt zich wel voorstellen dat de fauna-beheerders van het gebied, gematigd uitgedrukt, ontstemt waren. Zij waren persoonlijk aangesproken, zij zouden hun werk niet goed hebben gedaan, zij zouden tegen de wil van de burger het beheer van het terrein uitsluitend ten faveure van hun eigen lol en kas uitgeoefend hebben.

Grootschalig onderzoek geëist

De beslissing de beheerjacht abrupt stoppen is één, maar twee is, wat heeft de beslissing voor gevolgen ten aanzien van de aantal ontwikkeling, de reproductie, sterfte en emigratie? Wat zal het effect zijn op het ecosysteem en wat de effecten op de omgeving? (schade en verkeersveiligheid). Komt het besluit het welzijn van de reeën ten goede of stuurt het aan op een clash in de reeënpopulatie en andere negatieve effecten bekend uit de internationale wetenschappelijke literatuur? De effecten van de beheerjacht zijn en waren bekend, die waren positief en beheersbaar. Wat de gevolgen van het stoppen met de jacht zullen zijn was de grote onbekende. Onderzoek kan helderheid brengen in de effecten van het niet meer jagen. De beheerders hebben een grootschalig onderzoek geëist en die eis is ingewilligd. Eén van de onderzoeken is het telemetrisch onderzoek.

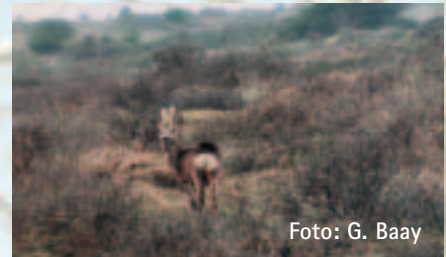

Foto: G. Baay

Extreem hoge sterfte onder de kalveren

In 1997 leefden er ca. 400 reeën in het Amsterdamse duinwaterleiding-gebied. En dat aantal zit er nog steeds. Redelijk constant dus. De stand is niet drastisch gegroeid noch afgenomen. Niets aan de hand zou u zeggen, gaat prima zo. Ecologisch gezien is dat ook zo, maar beheertechnisch en het welzijn van reeën voor ogen hebbende is dat nog maar de vraag. De resultaten van het onderzoek gaf de volgende informatie: de populatiegrootte wordt in stand gehouden door de sterfte onder de kalveren. Slechts 20% van de kalveren bereikt de volwassen leeftijd. 80% gaat dus dood. Het besluit om je hoge dichtheden en grote aantallen niet meer middels beheerjacht binnen de perken te houden heeft dus geresulteerd in een verschrikkelijk hoge sterfte onder de kalveren. De mens neemt dit besluit, de natuur reageert.

Bekende criticasters meenden dat de populatiegrootte eerst wel zou toenemen om daarna zichzelf op peil te houden door afname in de reproductie. Teveel reeën, dachten zij brengt een biologisch proces op gang die de ovulatie van de geiten doet stoppen en er dus voor zorgt dat de geit geen kalveren meer krijgt. Overigens komt deze gedachte van onderzoeken onder roodwildbestanden. Kennelijk werkt het bij reeënpopulaties anders. 'Onze' reeën reproduceren namelijk maximaal, gewoon zoals het hoort. Ook dat heeft het onderzoek aangetoond.

Theoretisch moet het bestand dus elk jaar met minstens 60% toenemen. Dat doet het niet, het blijft min of meer constant door de hoge sterfte onder de kalveren aangevuld met de natuurlijke mortaliteit en de reeën die door het verkeer geslachteerd worden. Het is een ethische vraag of dit is wat 'wij' willen? Het antwoord daarop blijven de heren en dames politici ons schuldig. Dat een

hoge sterfte het gevolg is van een menselijke beslissing is niet iets waar je graag de verantwoordelijkheid voor neemt. Dus blijf je zoals het een "goed" politicus betaamt het antwoord schuldig. Waarom de sterfte onder de kalveren zo groot is, daarop kunnen we geen antwoord geven. De moederdieren zijn gezond, ze reproduceren maximaal en het voedselaanbod in hun leefgebieden is voldoende, ook in de winter. In het Amsterdamse duingebied leven een boel vossen, en zeker die prederen reekalveren. Maar het zijn niet de vossen alleen die de 80% sterfte voor hun rekening nemen.

Reeën zijn hartstikke honkvast

In het Amsterdamse gebied hebben de reeën gemiddeld een home range (territorium) van 12 ha. Daar leven ze, daar eten ze, daar bedrijft de bok zijn paringsdrift en krijgen de geiten haar kalveren. Ze sterven er ook. D'r wil wel eens een jaarling of smalree een stukje verderop zijn of haar leven beproeven maar meestal is het ree na enige tijd weer terug in het oude vertrouwde territorium. Het telemetrisch onderzoek heeft dat keihard aangetoond. Gezenderde reeën kunnen immers 24 uur per dag worden gevolgd. Elke stap die ze doen wordt geregistreerd. "Het zijn kleine home ranges, we dachten dat het anders zou zijn". Van Reewildpopulaties met hoge dichtheden wordt verondersteld dat bij

Foto: J. Hendriks

een toename van de aantallen de emigratie zal toenemen. Dit blijkt dus niet het geval te zijn. Andere onderzoeken, meestal uit het buitenland, geven aan dat de 'home ranges' van reewild heel verschillend zijn. Ze variëren van 500 x 500 meter tot en met 100 ha of meer. De ranges verschillen sterk tussen zomer en winter. Door een beperkter voedselaanbod in de winter wordt de home range automatisch groter. Significant in het Amsterdamse gebied is dat de 'home ranges' in de winter nauwelijks verschillen van de zomer. Frappant zult u zeggen. Kennelijk is de voedsel situatie in de winter ruimschoots voldoende om het natuurlijke trekgedrag tegen te gaan. Of heeft het iets te maken met genetische zaken? Het onderzoek heeft aangetoond dat het ree bij de burens, Kennemerduinen, genetisch anders in elkaar zit dan het ree op het Amsterdamse gebied. De barrière van de Zandvoortse laan die beide gebieden scheidt is de oorzaak. Uitwisseling is nauwelijks tot niet mogelijk. Vers bloed komt noch bij de Kennemerduinen noch bij ons binnen in de populatie. Uitwisseling binnen de home ranges in het Amsterdamse gebied is ook nauwelijks aan de orde. Ze leven binnen hun eigen kleine leefomgeving, ze worden er geboren, ze groeien er op en ze sterven daar. Barrières, een kanaal, een straat en wellicht ook de bekende 'social fence' (strikte sociale leefomgeving) kunnen in de toekomst een genetische 'bottle neck' vormen. Dat is een risico op de lange termijn. Het zou daardoor slecht af kunnen lopen met de reeën in de duinen.

Trend naar beneden

Het reewildbestand blijft in de Amsterdamse duinen min of meer gelijk, maar zal dat over een paar jaar nog zo zijn? Wat gebeurt er verder, hoe ziet de gezondheid van de reeën en de sterfte onder de kalveren er over weer 5 of 10 jaar uit? Er zijn factoren aan te geven waardoor negatieve veranderingen zijn te verwachten. Het damwild bijvoorbeeld is vanaf 1997, toen waren er nog maar een

paar, drastisch toegenomen. Inmiddels bijna 1.000 stuks en dat worden er deze zomer 1.400. En over 5 jaar is de stand meer dan verdubbeld. Dammen en reeën zijn voedselconcurrenten van elkaar, damherten overlappen het voedselspectrum van het ree voor 100%. Wordt ook hier het ree het kind van de rekening? Wat we nu al merken is dat er een trend naar beneden is in de aantallen reewild. Hoe we ook meten, hoe we ook tellen en alle bekende telmethoden worden bij

ons toegepast, het aantal reeën loopt jaar na jaar terug. Eerlijkheid gebied te zeggen dat daar geen verklaring voor is. Maar dat er een relatie is tussen de toename van de damherten en de afname van de reeën mag toch wel worden verondersteld.

Spanningveld tussen ecologie en beheer

Na het stoppen van de jacht is de reewildpopulatie in aantallen min of meer constant

gebleven. In ieder geval de eerste vijf jaren na 1997. Alle uitkomsten en effecten beschreven in de verslaglegging van het onderzoek hebben de zienswijze van het gemeentebestuur niet veranderd. Ecologisch is er geen reden de beslissing te herzien. Ecologisch is er ook geen enkel argument te verzinnen om een beheerjacht toe te passen. Jacht past niet bij ecologie. Jacht past bij beheer. Het is maar wat de uitgangspunten, het beleid, van de terreineigenaar zijn.

Foto: J. Huttinga

Een ecooloog kijkt naar de natuurlijke processen en naar de aanwezigheid van de fauna daarin. Het gaat de ecooloog niet om de aantallen maar om de soort. Dus zolang er maar 1 bok en 1 geit rondloopt die samen kunnen reproduceren is de soort voor dat gebied niet in gevaar. De ecooloog grijpt pas in wanneer het voortbestaan van de soort in gevaar komt. Een beheerder heeft veel meer belangen af te wegen. Natuurlijke belangen, ecologische belangen, dieren welzijn, voedselaanbod, recreatiedruk en de belangen van de omgeving. Een ecooloog hoeft zich niet druk te maken over schade en verkeersslachtoffers. Hij hoeft zich niet druk te maken dat een groepje damherten de bollenvelden op wandelen en de laatste zwarte-tulp teelbollen door de keel laat glijden en daarmee zorgen voor een gepeperde rekening van € 30.000,- -- die op de mat van de beheerder valt. Nu hoeft een ecooloog dat ook niet, hij moet zich daar ook helemaal niet mee bezighouden. Maar de situatie geeft wel aan dat er een spanningsveld is tussen ecologie en beheertechnische zaken. Het spanningsveld wordt alleen maar groter wanneer bestuurders beheertechnische zaken laten beïnvloeden door informatie met een duidelijke ecologische achtergrond. Helaas gebeurt dat maar al te vaak. Er is in heel Europa, behalve in Nederland, geen enkel groot natuurgebied te vinden waar de zaak ecologisch gemanaged wordt. Iedereen is er van overtuigd: het kan niet, het werkt niet en is dus ongewenst.

Het belang van het onderzoek voor Nederland

Het onderzoek naar gedrag en leefomgeving in het Amsterdamse gebied is het enige en grootste onderzoek dat in Nederland loopt. Alle andere wetenschappelijke onderzoeken komen altijd uit het buitenland. Waarvan we de uitkomsten dan maar naar de Nederlandse situatie moeten vertalen. Nu hebben we data onder Nederlandse omstandigheden. We leren uit het onderzoek hoe een reewildpopulatie reageert op hoge dichtheden, en er zijn meer gebieden in Nederland waar hoge dichtheden voorkomen, neem de polder bijvoorbeeld. We hebben geleerd dat een dichte populatie maximaal reproduceert en dat bij een verbod op de beheerjacht de stand zich door kalverensterfte op peil houdt. We hebben inzicht gekregen in een territoriale leefwijze van het reewild, hoge dichtheden in uiterst kleine 'home ranges', gelijk in de zomer en winter. We hebben geleerd wat

voor invloed een barrière op de genetische samenstelling van het ree heeft. We hebben verschrikkelijk veel geleerd over de ecologie van het ree. We weten dus veel, maar we weten nog niet genoeg. We zetten het onderzoek voort. Het samenleven met het damwild en gevolgen daarvan moeten worden onderzocht. We willen de invloeden van recreatie op het reewild in kaart gebracht zien. D'r komen nog altijd meer dan 1.5 miljoen bezoekers in het Amsterdamse duinwaterleiding gebied, de druk wordt alleen maar

groter. De invloed van de vele dieren op de omgeving blijft de aandacht vragen. Het terrein moet gemanaged worden. Beheer is nodig. En hoe dat er straks uitziet, met het welzijn van de dieren voor ogen, is een zaak van de bestuurders. Ratio en emotie dienen gescheiden te blijven. Ecologie en beheer mogen niet vermengd worden. En politiek zou zich eigenlijk niet moeten mengen in beheertechnische zaken van een groot aangesloten natuurgebied.

Bijschrift?

Wildfotografie Andy van Ommeren

- Edelwild
- Damwild
- Kleinwild
- Zwartwild
- Reewild
- Moeflons

Expositie in Natuurcentrum Veluwe
Groot Ginkelseweg 2
6718 SL Ede

Businesspark Stein 301
6181 MC Stein-Elsloo

Tel. 046 - 436 05 34
Fax 046 - 436 05 35

Oproep

Veel van onze leden houden zich bezig met het geven van voorlichting op scholen, aan WBE's, en andere geïnteresseerden. Dit gebeurt soms op persoonlijke titel, soms uit naam van de vereniging.

Het bestuur is van mening dat zij deze enthousiaste medewerkers zou moeten ondersteunen door middel van materiaal, en eventueel gerichte scholing. Naast deze ondersteuning is het ook van belang dat de voorlichting die gegeven wordt up to date is en dat er overal in Nederland een soort gelijk verhaal gehouden wordt. Dit houdt overigens niet in dat iemand niet zijn eigen invulling zou mogen geven aan haar of zijn verhaal.

Het bestuur is dan ook voornemens een databank aan te leggen waarin iedereen die, namens de vereniging of op persoonlijke titel, voorlichting geeft of wil gaan geven,

wordt opgenomen. Dit heeft o.a. als voordeel dat er bekend is waar in het land op wie eventueel een beroep kan worden gedaan en waar eventueel nog gezocht moet worden naar vrijwilligers.

Verzoeken om voorlichting die bij het bestuur [landelijk en/of regionaal] binnenkomen kunnen dan sneller worden doorgespeeld naar de bekende vrijwilligers.

Het ligt in het voornemen van het bestuur om de groep vrijwilligers op een avond bijeen te roepen om samen na te denken over vorm en inhoud van de te geven voorlichting.

Wij verzoeken leden die al voorlichting geven (en dit namens de vereniging willen blijven doen) of dit graag in de toekomst willen gaan doen, zich te melden op onderstaand adres. Tevens ontvangen wij graag bericht of er al gebruik wordt gemaakt van sheets, een Powerpoint-presentatie, o.i.d.

Harry H. Vlietstra
p/a secretariaat Ver. Het Reewild
Kamillelaan 11, 2935 RG Scherpenzeel
Tel/fax: 033 – 469 17 97
e-mail: info@reewild.nl
website: www.reewild.nl

ADV Arfman

Haal (véél) meer uit uw zweethondenlijst

Door P.H. Schneider

Over de aanhef kom ik op het eind van mijn betoog nog nader terug. In feite onnodig mede te delen, dat de zweethondenlijst in de ruim tien jaar van haar bestaan een niet meer weg te denken fenomeen is voor het gehele grofwildbeheer in Nederland. En zeker dus ook voor het beheer van reeën.

De onlangs gehouden enquête onder de zweethondenbegeleiders wees het volgende uit: Van de 83 begeleiders werden er in de periode 2003-2004, 69 opgeroepen (83%). Zij voerden 858 nazoeken uit, wat 655 stuks op het tableau bracht, nl: 218 reebokken, 167 reegeiten, 44 stuks roodwild (waaronder ook enkele dammen), 202 stuks zwartwild en 24 vossen.

77 keer kwam er een melding binnen via de politie en 19 keer kwam er een melding binnen via de ANWB. Dit laatste is een belangrijke verbetering sinds dat wij twee jaar geleden alle 1.100 wegenwachters de zweethondenlijst hebben doen toekomen met een instructiebrief van de Vereniging Het Reewild.

Voor beide partijen volgen hierbij nog enkele belangrijke tips.

- Onthoudt na het schot de aanschotplaats

en ga daar vooral niet liggen rondtabben, want u maakt het de hond bijzonder lastig, omdat u nl. met uw schoenen de sporen verplaatst.

- Ook niet nazoeken met een ongetrainde hond, want dit is nog nadeliger dan het eerste, en ga 's avonds ook niet liggen klungelen met zaklantarens.
- Maak een duidelijke afspraak met diegene die komt nazoeken. Over de omstandigheden waaronder is geschoten, type terrein en over de voorwaarden en kilometer vergoeding, etc.

Note:

Na elke nazoek wordt er door middel van een enquête formulier een soort van 'debriefing' gehouden. Over: hoe waren de omstandigheden, aanschotplaats, zichtbaar zweet, is het gevonden, etc. Vindt de hond het stuk dan is die de beste zoeker van de wereld. Vindt de hond het stuk niet dan komt het voor dat op ongenueanceerde wijze de hond en zijn begeleider als "waardeloos" worden uitgemaakt. Maar al te vaak blijkt dat de schutter zelf de aanschotplaats heeft vertrapt en daarmee de sporen gewist. Help uzelf en help de hond.

Krijgt de zweethondenbegeleider een seintje via politie of de wegenwacht bij hem in de

buurt, dan zal hij contact opnemen met de WBE waar de aanrijding heeft plaatsgevonden. Hij gaat nimmer alleen op pad. Bij nazoek op een nog levend stuk wild heeft hij een geweerdrager nodig, die ter plekke gerechtigd is een vangschot te geven.

Zweethondenbegeleiders zouden op de hoogte moeten zijn van de adressen en telefoonnummers van diegene die in de WBE (uit de directe omgeving) gewaarschuwd dient te worden in geval van een melding van aanrijding of valwild.

Anderzijds zou ik alle reewildbeheerders sterk willen aanraden met de plaatselijke politie, kantoniers in het gebied dat zij beheren een goed contact te onderhouden over het vele valwild en ook verdrinkingen.

Velen blijken nog steeds niet op de hoogte van het feit dat een groot percentage van ons jaarlijkse afschot, ongeveer 5000 stuks, omkomt op de weg of in één van de vele waterwegen.

Voor een goed onderbouwd reeënbeheerplan dienen wij beter op de hoogte te zijn van deze cijfers!

Wees dus kwistig in het uitdelen van deze zweethondenlijstjes; uw vereniging heeft er voldoende!

Ik zeg u toe in een volgend artikel terug te komen wat we daarnaast in WBE verband kunnen ondernemen om die ellendige aanrijdingen enigszins te kunnen voorkomen of in te dammen.

Wilt u direct advies op dit gebied zoals over wildspiegels, rasters of duftzaun, raadpleeg dan één van onze sponsors, nl. de firma Arfman in Holten.

Foto: J. Huttinga

Een landelijke datastroom?

De databank is de rechtvaardiging van ons handelen.

Door G.J. Spek

In het vorige nummer van Capreolus heb ik het artikel 'Beheervisie' afgesloten met de uitspraak dat de belangrijkste peiler voor toekomstige reeënbeheer het verzamelen van gegevens is. De registratie van gegevens in een landelijke databank betekent de bewijsvoering voor het toekomstige reeënbeheer. In dit artikel ga ik hier dieper op in.

De Flora – en Faunawet vraagt om gegevens over aantallen reeën. De wet vraagt om een effectiviteitsbeoordeling van de maatregelen in relatie tot de gestelde doelen, geschreven in de FBE plannen. Wat gebeurt er als we niets doen; waar komen reeën voor; is er sprake van uitwisseling (zomer/winterbiotoop); hoe groot is de schade aan landbouw, aan bossen, aan verkeer en als laatste aan de reeën zelf. Het belangrijkste is wel hoe effectief is de maatregel afschot, één van de middelen om de doelen uit het Faunabeheerplan

te realiseren. Om hierover iets te kunnen zeggen zullen alle relevante gegevens geregistreerd en geanalyseerd moeten worden. Zonder harde en bewijsbare gegevens blijven analyses steken in algemene vaagheden en aannamen. De natuur steekt vaak verrassend in elkaar.

Reeën komen inmiddels in heel Nederland voor: langs de kust, in de polder, in het bos, in parken en tuinen in moerasgebieden en het vlakke akkerland. Overal en in elke provincie. Overal waar de reeën zijn leven ook de reeënbeheerders (jagers en niet jagers) en van de beheerders moet de input van gegevens komen. Gelukkig, en dat is een groot voordeel, zijn de beheerders goed georganiseerd in WBE's, FBE's, gewesten van de KNJV en regio's van de Vereniging Het Reewild. Kortom een ideale situatie, de echte harde gegevens vanuit het veld kunnen via de organisatievormen direct naar een landelijke

databank worden gesluisd. Echter in de praktijk blijkt dat het niet mogelijk is de gegevensstroom vanaf de bron naar boven toe goed te organiseren. Gelukkig zijn er vele positieve uitzonderingen. Door 'kinken in de kabel' van gegevens is het voor de KNJV als ook voor de Vereniging Het Reewild niet mogelijk jaarlijks voor heel Nederland een volledig dekkend en accuraat beeld te scheppen. Nu overal de FBE's operationeel zijn komt hier verbetering in. Omdat het moet, omdat je alleen met gegevens kan toetsen of maatregelen effectief zijn en de doelstellingen worden gehaald.

Note: Illustratief is de conclusie van de workshop 'wildlife statistics' tijdens het tweejaarlijkse IUGB symposium in Braga (Portugal); data is van eminent belang voor goed beheer en is vaak de enige zichtbare rechtvaardiging van ons handelen. Nederland was één van de weinige landen, die op geen enkele wijze iets doet met dataverzameling als het gaat om beheer van 'wildlife'.

De waarde van betrouwbare gegevens wordt door veel mensen onderschat. Gegevens zijn de bewijsvoering voor ons handelen. Het gebrek aan gegevens heb ik aan den lijve ondervonden in een aantal bezwaarprocedures en rechtszaken. Alleen op basis van feiten (=gegevens) houdt het uitgestippelde beheer, vastgelegd in een plan, stand. We hebben in Nederland de organisatie en we hebben de mensen om alle relevante gegevens (zie voorbeeld afschotmeldingskaart) te registreren. Laten we dan ook gezamenlijk zorgen dat de registratie goed van de grond komt. Het begint bij het vastleggen van alle gegevens van dode reeën. Niet op een kladje of de rand van de sigarendoos maar in een centrale landelijke databank. Op jaarbasis gaat het in Nederland om circa 12.000 meldingen. Best wel veel maar mijn ervaring leert dat de

Foto: J. Huttinga

Het ree als prooi (1)

Uit: 'Roe deer, a biology of success' van R. Aanes, J.D.C. Linnell, K. Perzanowski, J. Karlson en J. Odden, vertaald en bewerkt door Tim Boerrigter

"Wat kan er gezegd worden van predatie; het trekt de aandacht" zo stelt Errington (1946) in een artikel over de relatie tussen predatie en prooidierpopulaties. Predatie trekt nog steeds de aandacht, hoewel de opvatting van Errington dat predatoren alleen prooien uitzoeken die bijna stervende zijn, nu achterhaald kan worden genoemd.

Inleiding Predatie

Het is algemeen bekend dat predatoren oude en zieke prooien doden. Dieren die binnen afzienbare tijd toch zouden zijn wegvallen uit een populatie. Ook is bekend dat de aandacht van de predatoren eveneens uitgaat naar kalveren wier deelname aan de populatie nog maar net is begonnen. Hierbij rijst echter de vraag hoeveel effect predatie van kalveren heeft op de totale populatie (samenstelling). Een literatuurstudie halverwege de jaren negentig, waarbij 111 rapportages over dit onderwerp werden geraadpleegd, wijst uit dat het gemiddelde zomersterftecijfer van kalveren op gemiddeld 47% ligt waarvan 67% het gevolg blijkt te zijn van predatie. Ter vergelijking, in gebieden waar geen predatoren voorkomen ligt het gemiddelde zomersterftecijfer op 19%. Deze cijfers

tonen aan dat predatie doorwerkt in de samenstelling van prooidierpopulaties. Of hierbij sprake is van een limiterende werking of een regulerende, is nog niet duidelijk. De discussie hieromtrent wordt nog steeds gevoerd waarbij de relatief onverstoorde processen in Afrika en Noord Amerika de basis vormen. Doordat door de eeuwen heen de grote predatoren vrijwel geheel zijn verdwenen is deze discussie in Europa nauwelijks gevoerd.

Nu de predatoren populaties als resultaat van goede wetgeving en herintroductieprogramma's weer toenemen en zich verspreiden is het wenselijk om inzicht te krijgen in de wisselwerking tussen predatorsoorten en hun prooien, in dit geval reepopulaties. Niet alleen vanwege de passie die de lezers van dit blad voor dit dier hebben, maar ook omdat reeën er het grootste verspreidingsgebied op na houden in vergelijking met de andere grotere prooidiersoorten. Daarnaast is er in het verspreidingsgebied sprake van vrij hoge populatiedichtheden.

Omdat predatie kan worden bekeken vanuit het perspectief van de predator en uit het perspectief van de prooi wordt in dit artikel

de invloed van predatoren op reeën en de invloed van reeën op de predatoren beschreven.

Predatiemodellen

Predatie kan verschillende gevolgen hebben op reepopulaties en is afhankelijk van:

- De populatiedichtheid van predator en ree,
- de flexibiliteit van de predatorpopulatie om fluctuaties in de reepopulatie te volgen en
- het aanbod van alternatieve prooidieren buiten reewild.

In algemenere zin zijn de meningen over de invloed van predatie op hoefdierpopulaties verdeeld, waarbij de controverse zich toespitst op een drietal hypothesen. Alle drie zijn ze gebaseerd op onderzoek naar predatie van wolven op elandpopulaties.

Ten eerste is er de '**dichtheidsonafhankelijke regulatie hypothese**'. Deze veronderstelt dat predatoren hun prooi doden, ongeacht de dichtheid van de prooidierpopulatie. Hierbij kunnen fluctuaties in de prooidierpopulaties het gevolg zijn van verschillende factoren. Predatie is waarschijnlijk de belangrijkste.

De tweede, de '**regulatie hypothese**', veronderstelt dat prooidierpopulaties fluctueren rond een gemiddeld aantal dieren als gevolg van predatie. Een toename van de prooidierpopulatie resulteert in een toename van het aantal dieren dat door predatoren wordt gedood. Of dit het gevolg is van een toenemende doelgerichtheid van de predatoren of van een toename van hun populatie wordt in het midden gelaten.

De derde tenslotte is de '**predator 'stop' hypothese**'. Hierin wordt verondersteld dat predatie dichtheidsafhankelijk (lees regulerend) is bij lage tot gemiddelde prooidierpopulaties. Bij een toename van de prooidierpopulaties verliest de predatorpopulatie de regulerende rol. Voedselaanbod/gebrek, stress en ziekten zullen dan de regulerende factor binnen de prooidierpopulatie vormen. Net zolang totdat de gemiddelde tot lage dichtheid weer is bereikt en de predatoren dus weer de regule-

Foto: J. Huttinga

rende factor gaan vormen. Er wordt in deze hypothese dus vanuit gegaan dat er een grens bestaat wat betreft de flexibiliteit van predatorpopulaties ten opzichte van prooierpopulaties. Hiervoor kunnen interne regulerende systemen (ziekten en stress) binnen de predatorpopulaties de oorzaak zijn.

Het ree als prooi

Reeën hebben in vergelijking met andere Europese hoefdieren (bijvoorbeeld het eland en edelhert) een beperkte grootte, een laag lichaamsgewicht en een groot verspreidingsgebied. Hierdoor vormen ze een aantrekkelijke prooi voor tal van roofdiersoorten. Zo is van de wilde/gedomesticeerde kat en het wildzwijn bekend dat ze alleen kalveren op het menu hebben staan. Van de hond, steenarend, boomarter, vos, lynx en wolf is bekend dat ze zowel volwassen dieren als kalveren doden. Van de genoemde soorten komt reewild alleen bij vos, wolf en lynx frequent op het menu voor.

Op de relatie tussen deze drie predatoren en reeën wordt in de volgende paragrafen nader ingegaan.

De vos als reepredator

Vossen prederen bijna uitsluitend op kalveren tot en met de leeftijd van twee maanden. Volwassen reeën wil de vos ook wel prederen onder voor hem gunstige omstandigheden, bijvoorbeeld wanneer er een dik pak sneeuw een aantal maanden ligt. Dat vossen reekalveren eten is een algemeen gegeven, maar de invloed die dit heeft op een reewildpopulatie is pas begin jaren negentig duidelijk geworden. Aanleiding hiervoor vormde een analyse van de gevolgen van een schurftuitbraak onder vossen in Scandinavië eind jaren zeventig, begin jaren tachtig. In deze periode werd de vossenpopulatie door schurft danig gedecimeerd. Waarnemingen na de uitbraak wezen uit dat in het najaar (dus na de eerste twee levensmaanden) het aantal kalveren per geit was toegenomen met dertig procent met als gevolg een totale populatie-toename van 64%. Soortgelijke resultaten werden gevonden in Zwitserland, waar de vossenpopulatie werd gedecimeerd door rabiës.

De bovengenoemde situaties vormden aanleiding om op een tweetal eilanden, één met en één zonder vossenpopulatie verder onderzoek verrichten naar de predatierelatie tussen vos en ree. Op het 'vosseneiland' viel bijna 48% van de kalveren ten prooi aan de vos. Op het

'vosvrije' eiland bedroeg het totale sterftepercentage in dezelfde periode slechts 18%.

Op het 'vosseneiland' vielen de meeste kalveren aan de vossen ten prooi in de tweede tot en met de vierde week na de geboorte. Vreemd genoeg niet in hun eerste levensweek. Wellicht is dit het gevolg van hun effectieve camouflagemiddelen. Naast effectieve camouflage speelde de samenstelling van de leefomgeving een belangrijke rol in de overlevingskansen. In de vrijwel open agrarische gebieden op het eiland werden de kalveren eerder gevangen dan in de meer gesloten natuurlijke gebieden. Waarschijnlijk beschouwden de vossen de zogende geiten als een soort 'baken' waarop ze de locatie van de kalveren bepaalden. Een andere verklaring hiervoor was dat vossen als opportunistische jagers frequenter op jacht gingen in de agrarische gebieden.

Wat tijdens het onderzoek verder verrassend naar voren kwam was dat vier keer zoveel bok- dan geitkalveren door de vossen buit werden gemaakt. Onder hoefdieren is dit een vrij ongewoon verschijnsel. Het is bekend uit literatuur dat een verhoogde bokkalfpredatie voorkomt bij het Noord-Amerikaanse witstaarthert. De bokkalveren van deze hertensoort zijn aanzienlijk actiever dan de geitkalveren. Bij reekalveren ligt de activiteit van de bok- en geitkalveren nagenoeg gelijk.

Wel werd duidelijk dat bokkalveren in hun doen en laten wat meer risico namen dan de geitkalveren. En daarmee vestigden ze de aandacht van vossen op zich.

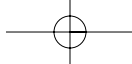
Eilandsituaties wijken in sommige gevallen af van situaties op het vaste land. Een vergelijk. Op het Zweedse vasteland bijvoorbeeld sterft jaarlijks circa 33% van de reekalveren, waarvan 75% als gevolg van vossenpredatie. In de bossen van het van het Zuid-Noorse vasteland worden in bijna 20% van de vossenuitwerpselen sporen van reewild aangetroffen. Hier doden vossen jaarlijks tussen de 10 en 20% van de reekalveren.

Een andere reden voor het succes van de vos vormt wellicht de gesynchroniseerde werptijd binnen een reewildpopulatie. Binnen 30 dagen wordt circa tachtig procent van de kalveren geboren. Voor een opportunistische predator als de vos moet dit voorkomen als een rijk gedekte tafel. Op het 'vosseneiland' bleek dat kalveren die werden geboren rond het hoogtepunt van het werpseizoen meer kans hadden om door een vos te worden gevangen dan kalveren die vroeger of later werden geboren.

In het volgende artikel komen onder andere de invloeden van de wolf en lynx op reepopulaties aan de orde.

Foto: J. Hendriks

ADV. Pon

Nieuw!

